

Redd Barna

Barn og unges tanker om trygghet på asylmottak

Innhold

Forord	3
Innledning	4
Mottakssystemet i Norge	8
Psykologspesialist Anette Andersen	10
«Vi kan ikke bli her! Vi må dra!»	11
Den lange reisen	15
Endelig fremme i trygghet?	17
«Snakk med oss!»	18
Psykologspesialist Heidi Wittrup Djup	21
«Vi vet ikke at vi kan si nei»	22
«La oss slippe å flytte så mange ganger»	27
«Vi vil gå på skole»	30
«Hvem er jeg hvis jeg ikke kan være meg?»	32
Barn og unges råd og anbefalinger	34
Referanser	36
Barnekonvensjonen	38

Utgiver: Redd Barna, 2022

Redaktør: Elin Halleland

Illustrasjoner: Marthe Watz

Grafisk design: Anna Maria H. Pirolt brodogtekst.no

Trykk: 07-Media

Forord

Denne rapporten baserer seg på barn og unges tanker og opplevelser om trygghet på asylmottak. De har alle fortalt sin historie for å hjelpe andre barn som senere skal bo på asylmottak i Norge. De har delt av sin sårbarhet for at vi skal forstå mer. Felles for dem alle er et ønske om å kunne være til nytte for de tusenvis av barn som kanskje kommer i samme situasjon som dem en gang i livet.

Det har kommet svært få flyktninger til Norge de siste par årene. En stor del av årsaken til dette er innstramminger og stengte grenser i Europa. Men aldri har antallet mennesker på flukt vært høyere. Ved inngangen til 2021 var 82,4 millioner mennesker på flukt.¹ Halvparten av dem var barn.

Vi håper at denne rapporten kan bidra til å sette søkelyset på hvilke faktorer som er viktige for å hjelpe barn til å oppleve trygghet når de har måttet flykte fra alt som er kjent og kjært, og har fått livet snudd på hodet. Vi ønsker at alle som jobber for og med barn, på systemnivå eller individnivå, skal kunne bruke denne rapporten for å sikre at barns rett til trygghet blir ivaretatt, også mens de bor på asylmottak.

Tusen takk til alle de fantastiske barna og ungdommene som har delt sine historier med oss. Dere vet hvem dere er ♥. Deres erfaringer vil være med på å gjøre det tryggere for barn i fremtiden. Dette er en rapport av, for og med dere. Og takk til alle som har hjulpet oss med rekrutteringen. Takk til lærere, helsesykepleiere, ansatte i etater og direktorater og frivillige som har hjulpet til med å komme i kontakt med disse flotte barna og ungdommene.

Og til slutt, tusen takk til Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet for finansiering og fleksibilitet. Takk for at dere er med på å bidra til at barns stemmer blir hørt.

Varme hilsener fra
Redd Barna

FNs barnekonvensjon gir alle barn rett til å ha en trygg oppvekst, uansett hvem de er, og hvor de bor.

Innledning

FNs barnekonvensjon gir alle barn rett til å ha en trygg oppvekst, uansett hvem de er, og hvor de bor. Barn som har flyktet til Norge, og som kan ha blitt utsatt for overgrep eller bærer med seg andre grusomme opplevelser, har et særskilt behov for trygghet, omsorg og stabilitet. Men rammene som skal beskytte barn som søker asyl i Norge, med eller uten familie, er snarere preget av ustabilitet og uforutsigbarhet; barn som bor på asylmottak, lever med en høy grad av usikkerhet og utrygghet rundt sin egen situasjon.

Vi har snakket med barn og unge som selv har flyktet. I denne rapporten belyser vi deres tanker om hva som gir trygghet når man har flyktet til Norge og bor på asylmottak. Basert på deres innspill kommer rapporten med anbefalinger til myndigheter og beslutningstakere om hva som skal til for å øke tryggheten når man bor på asylmottak. Barna og ungdommene har enten kommet alene som enslige mindreårige asylsøkere, eller de har kommet sammen med noen i sin familie. De bodde på mottak i perioden 2015–2020.

Bakgrunn for kartleggingen
Redd Barna har lenge vært svært bekymret for situasjonen til barn i mottakssystemet, og har ved flere anledninger dokumentert kritikkverdige forhold ved barnas omsorgssituasjon mens de bor på asylmottak (Redd Barna 2010; 2013; 2016)

I 2017 gjennomførte Redd Barna en kartlegging av rammene for barns beskyttelse mot vold og seksuelle overgrep på asylmottak.² I den kartleggingen satte vi søkelyset på systemene og rutinene som utgjør barnas sikkerhetsnett, og som beskytter dem mot vold og seksuelle overgrep mens de er i mottakssystemet. Datagrunnlaget for kartleggingen baserte seg i hovedsak på spørreundersøkelser og fokusgrupper med ansatte i ledelsen på ulike typer mottak, samt en gjennomgang av relevante dokumenter og bakgrunns litteratur. På bakgrunn av den kartleggingen fikk Redd Barna et forsterket syn på og ny kunnskap om at barn som bor på eller i tilknytning til et asylmottak, er spesielt sårbare for å bli utsatt for vold og seksuelle overgrep.

For å undersøke og løfte problematikken enda nærmere er det viktig å høre fra barn og unge selv. Med denne rapporten ønsker vi derfor å innhente barns egne opplevelser av trygghet og utrygghet den første tiden etter at de har kommet til Norge som asylsøker og bor på mottak. Hva mener barn selv at de trenger for å føle seg trygge når de bor på asylmottak? Hvilke opplevelser har de av å ikke føle trygghet? Hvilke faktorer er viktige for å øke tryggheten? Hvilke råd har de til voksne som er i kontakt med barn som har flyktet til Norge?

FNs barnekonvensjon slår fast at alle barn har rett til å uttrykke sine meninger og bli hørt i alle forhold som berører dem, uavhengig av hvem de er, eller hvor de bor eller kommer fra. Å bli hørt, få mulighet til å påvirke på bakgrunn av egne erfaringer, og oppleve at ens meninger og refleksjoner har betydning, er viktig for barn og unges selvfølelse og utvikling. Og vi trenger barn og unges kunnskap for å kunne komme fram til gode beslutninger, tiltak og løsninger som er til det beste for barn.

Medvirkning fra barn og unge er derfor både et mål og et arbeidsprinsipp for Redd Barna. For at vi skal få et godt og riktig innblikk i barns opplevelse, må vi snakke direkte med barna. De er eksperter på sine liv.

Metode og etiske vurderinger

Totalt i dette prosjektet har vi snakket med elleve barn og unge som har bodd på asylmottak ulike steder i Norge. De fleste kom til Norge i 2015 eller 2016, og var mellom 12 og 17 år da de kom. Syv av dem flyktet alene, og fire flyktet sammen med familien sin.

Vi ønsket også å snakke med barn og unge som kom til Norge i perioden 2018–2020, men det viste seg å være vanskelig. Det skyldtes både at det var få barn i den målgruppen, og at de ikke var klare for å dele sine erfaringer. Prosjektet ble også påvirket av covid-19-pandemien, noe som blant annet medførte reiserestriksjoner og andre smittevern hensyn som ga oss utfordringer i tilrettelegging av møtene med barna. Vi fikk derfor ikke snakket med så mange barn og unge som vi ønsket.

Trygghet er mer enn fysisk trygghet fra vold og overgrep. Det handler også om **psykisk trygghet**.

Vi har i tillegg hatt noen samtaler med fagfolk for å få klarhet i enkelte definisjoner, begreper og systemforståelser, men det er de unges stemmer som danner utgangspunktet for denne rapporten.

Vi har valgt å ikke henvende oss til barn eller ungdommer som bor på asylmottak i dag. Dette er fordi vi vurderte det slik at temaet for rapporten ville kunne være vanskelig og en stor påkjenning å snakke om for barn som er midt i asylprosessen, og som bor på mottak i dag. Videre ønsket vi å unngå at barna skulle slippe å være utrygge på om det de forteller, vil få følger for asylsøknaden deres.

Alle informantene som har deltatt i dette prosjektet, har samtykket til å dele sin historie, og all innhentet informasjon er behandlet i tråd med gjeldende retningslinjer for personvern. Siden informantene har flyktet til Norge, har vi valgt å anonymisere dem, og vi bruker fiktive fornavn for å ivareta deres sikkerhet.

Intervjuene ble gjennomført som en samtale. Ungdommene fikk selv

velge hvor vi skulle møtes. Alle ville møtes ansikt til ansikt.

Vi hadde utarbeidet en intervjuguide på forhånd, men vi ønsket ikke å styre samtalene for mye. Det var viktig at samtalene skulle være mest mulig på barnas premisser og legge til rette for fri fortelling. Det var i stor grad barna som bestemte hva de ønsket å løfte og snakke om, innenfor visse rammer. Det var for eksempel opprinnelig ikke vår intensjon å snakke med barna og ungdommene om hvorfor de hadde måttet flykte, og hva de opplevde på flukten. Men på spørsmål om å fortelle litt om seg selv og om hvem de er, var det mange av dem som valgte å fortelle om nettopp dette. Det var viktig for dem å formidle at dette er en sentral del av hvem de er, og hvordan de har det etter at de har kommet til Norge. Å snakke om situasjonen i hjemlandet og hva som har skjedd på flukten, kan være veldig sårt for barn og ungdommer, men det var også vårt inntrykk at barna og ungdommene satte stor pris på at noen lyttet og hørte på deres historie. Flere uttalte at de var glade for å bli tatt på alvor, og

at de håpet at deres historie kunne hjelpe andre. Alle barna og ungdommene hadde opplevd traumatiske hendelser, og det var derfor viktig for oss å forsikre oss om at de hadde noen å snakke med i hverdagen. Alle kunne bekrefte at de hadde noen å betro seg til, og at det i stor grad var snakk om venner eller familie.

Sammendrag funn

Flere av barna og ungdommene forteller at de har opplevd seksuelle krenkelser mens de har bodd på asylmottak i Norge. Det kommer fram at bakgrunnen deres samt den usikre situasjonen de befinner seg i, gjør dem mer utsatt for overgrep og krenkelser. De forteller at de ikke visste at de kunne si nei, eller ikke våget å si nei eller si ifra fordi de var redde for at de ikke skulle få bli i Norge. Barna og ungdommene løfter imidlertid også at trygghet er mer enn fysisk trygghet fra vold og overgrep. Det handler også om psykisk trygghet. De forteller at opplevelser de har med seg fra hjemlandet og flukten, påvirker deres trygghetsfølelse etter at de kommer til Norge. De sier at de

trenger noen som snakker med dem og lytter til dem når de er klare for å fortelle. De ønsker å høre til i fellesskap, og slippe å stadig måtte flytte fra mottak til mottak. De forteller også at uforutsigbarheten knyttet til å være i en asylprosess, og uvissheten og frykten for å ikke få bli i Norge, fører til en altoverskyggende opplevelse av utrygghet.

Mottakssystemet i Norge

Asylmottak er et frivillig midlertidig botilbud til mennesker som søker beskyttelse i Norge. Når mennesker kommer til Norge og søker beskyttelse, får de tilbud om å bo på et asylmottak mens søknaden deres behandles. Mottakene drives av ulike driftsoperatører som har inngått avtale med Utlendingsdirektoratet (UDI).

De aller fleste barn som søker beskyttelse i Norge, bor på et asylmottak mens asylsøknaden deres er til behandling hos UDI. Den eneste gruppen barn som ikke bor på asylmottak, er enslige mindreårige asylsøkere under 15 år, som blir tilbudt plass på et omsorgs-senter. Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet (Bufetat) har omsorgs-ansvaret for denne gruppen barn, og omsorgssentrene utøver den daglige omsorgen. Omsorgstilbudet er regulert i barnevernloven.³

Enslige mindreårige asylsøkere mellom 15 og 18 år skal etter registrering hos politiet få plass på et transittmottak i påvente av den videre saksgangen. Etter asyl-intervjuet vil de bli flyttet fra transittmottaket til et ordinært

mottak. UDI har omsorgsansvar for enslige mindreårige asylsøkere mellom 15 og 18 år, men det daglige omsorgsansvaret har UDI delegert til mottaksoperatører.⁴

I 2015 skjedde det en vesentlig endring i mottakssystemet i Norge. Etter høyere ankomsttall til Norge i 2015 ble prosjektet «Politiet og Utlendingsforvaltningen i Mottaks- og Ankomstfasen» (PUMA) etablert. Hovedmålet var «å anbefale en effektiv og sikker ankomstfase, styrke etatenes evne til å håndtere svingninger i ankomstene og å skape effektive kontaktpunkter med asylsøkere». I 2016 åpnet Nasjonalt ankomstsenter i Råde kommune i Viken. Her ble barnefamilier og andre voksne asylsøkere innkvartert de første dagene i Norge. Fra og med høsten 2020 var planen at 70 prosent av asylprosessen i asylsaker skal gjennomføres og behandles på ankomstsenteret innen 21 dager, og at barnefamilier og andre voksne skal bo på senteret mens saken behandles. Men på grunn av covid-19 og smittevernsituasjonen i 2020 og 2021 har iverksettingen av 21-dagersmålet blitt utsatt, og det er først ved årsskiftet 2021/22 det vil starte opp.

I saker som ikke behandles innen 21 dager, vil UDI i Oslo fortsette saksbehandlingen, mens asylsøkeren blir tildelt plass på et transitt- eller asylmottak et annet sted i landet. Det samme gjelder dersom en asylsøker får avslag på søknaden, men får tillatelse til å bli i Norge mens Utlendingsnemnda (UNE) behandler klagen.

Per i dag bor det 870 barn på asylmottak i Norge.⁶ I 2015 bodde det til sammenligning 10 000 barn på asylmottak, men siden den gang har det blitt svært vanskelig å ta seg til Norge. Dette skyldes i all hovedsak EUs avtale med Tyrkia og stengte grenser til Europa og i Europa. Norge og flere europeiske land har også innført innstramninger i regelverket som har gjort det vanskeligere å få oppholdstillatelse. Antall mennesker som er på flukt i verden, har imidlertid aldri vært høyere.

Per i dag bor det **870** barn på asylmottak i Norge.⁶

I 2015 bodde det til sammenligning **10 000** barn på asylmottak, men siden den gang har det blitt svært vanskelig å ta seg til Norge.

Antall mennesker som er på flukt i verden, har imidlertid **aldri** vært høyere.

PSYKOLOGSPESIALIST
ANETTE ANDERSEN

Tryggheten er en subjektiv opplevelse. Voksne, som er i kontakt med barn som har opplevd traumer, som krig og konflikt, må være klar over følgende;

Først og fremst må barnet føle seg trygt i seg selv. Det vil si at man føler seg hjemme i egne tanker, følelser, kropp og handling. Man må kunne skape følelsen av ro og sammenheng når man opplever vanskelige eller uoversiktlige situasjoner. For barn på asylmottak blir det viktig med oversikt og forutsigbarhet. De trenger å vite hva som skjer, hva de kan forvente. De trenger å høre at de er fantastiske akkurat slik de er, uansett hvem de er eller hvilket land de kommer fra.

Vi mennesker trenger også å føle oss trygge sammen med andre. Vi må vite at noen er glade i oss, at de er til å stole på og at relasjonen er sterk nok til å tåle motstand. En solid selvfølelse bygges opp av kjærlighet, omsorg og bekreftelser. For barn på asylmottak er det viktig at den voksne tåler at barna og ungdommene blir sinte og frustrerte. De må ha forståelse for at situasjonen er vanskelig, og vise at de står støtt i relasjonen uansett. Den voksne må også være den som gjenopptar kontakten etter at det har vært en uenighet, og går foran som et godt eksempel. De voksne må holde avtaler og være til å stole på.

Barnet må ha en opplevelse av samhold, av å høre til. Man må føle seg velkommen og inkludert, og bli oppmuntret til å føle seg som hjemme i et fellesskap. I praksis kan det bety at man får en fast plass ved bordet, at man blir spurt om hvordan dagen har vært, og at man får høre «så fint å se deg».

Barn trenger å føle at omgivelsene er et trygt sted å være. Dette kan for eksempel gjelde fravær av krig og vold, eller noe så basalt som opplyste toaletter og trygge uteområder. Det kan også handle om rammer og struktur i hverdagen og i omsorgen. Døgnrytme, faste måltider osv. Det kan også handle om å lage gode og trygge rammer for å være sammen. Være tydelig på hva som nå skal skje; når, hvor, med hvem, hva osv.

«Vi kan ikke bli her! Vi må dra!»

Barn og unge som har flyktet til Norge og er i mottakssystemet, er i stor grad påvirket av tidligere opplevelser og erfaringer. Vi spurte ikke barna og ungdommene direkte om deres fluktbakgrunn, men det var noe de selv tok opp og ønsket å fortelle om siden det er en sentral del av deres historie og hvordan de har det.

De forteller om hvordan forhold i hjemlandet førte til at det ikke lenger var trygt å oppholde seg der. Noen beskriver en gradvis flukt; at de har forflyttet seg lenger og lenger bort fra hjemlandet, med et håp om en gang å kunne returnere. Andre beskriver en brå og kaotisk flukt midt på natten. For mange var årsakene til flukten krig, konflikt og forfølgelse, mens seksuell legning eller diskriminering var grunnen for andre. Felles for dem alle var en manglende mulighet til en trygg hverdag.

Barn og unges bakgrunn kan påvirke trygghetsfølelsen deres på mange måter etter at de har kommet til Norge. Noen av dem forteller at de har opplevd brutale og traumatiske hendelser som kan vekke vanskelige minner og tanker. Og som gjør at de

kan reagere på dagligdagse ting og lyder med plutselig frykt og utrygghet.

«Jeg har vært en vanlig jente. Med en vanlig familie som var glad i meg. Men vi hadde ingen penger, og pappa måtte flytte til Italia for å få jobb. Vi har vokst opp med at fly er farlig. Jeg husker en dag jeg skulle gå til skolen. En bombe ble sluppet på et hus mens vi gikk. Det lå døde og sprengte mennesker foran meg. Vi måtte alltid gjemme oss. Løpe. Jeg er fortsatt redd når jeg ser fly på himmelen.» (Sarah)

«Pappa jobbet for de amerikanske styrkene. Militisen var ute etter familien vår. De ville vite hvor pappa var. De kidnappet min bror. Banket ham opp og kuttet av fingeren hans. Pappa hadde flyktet til et annet land. Vi visste ikke hvor han var. Mamma fryktet for livene våre. Hun ville at vi skulle reise. For å få råd til billettene solgte mamma huset.» (Haider)

«Jeg vil ikke si hvorfor jeg måtte dra. Det er for vanskelig. De hadde drept meg.» (Raza)

«En bombe ble sluppet på et hus mens vi gikk. Det lå døde og sprengte mennesker foran meg. Vi måtte alltid gjemme oss. Løpe. Jeg er fortsatt redd når jeg ser fly på himmelen.» Sarah

Flere forteller at de har måttet dra fra omsorgspersonene eller andre familiemedlemmer. Det kan føre til at de lever med et stort savn, og ofte også stor bekymring for hvordan det går med familie og venner som er igjen i krigsherjede eller konfliktfylte land.

«Vi dro helt plutselig. Det var noe med militsen. Vi måtte reise midt på natten. Da vi skulle dra, fant vi ikke storebror. Pappa visste ikke hvor han var. Men vi kunne ikke vente. Mine foreldre måtte velge. Hvem skulle de ofre? De valgte å reise fra min storebror. Vi var seks, han var én.» (Jamina)

«Etter videregående må alle i militæret. Jeg var redd. Møtte ikke opp. Jeg dro til grensen. En menneskesmugler hjalp oss. Vi var en gruppe ungdommer sammen. Jeg sa ikke ifra til skolen, og jeg lot lillesøster være igjen. Jeg stjal mamma's smykker for å kjøpe reisen til grensen.» (Fatima)

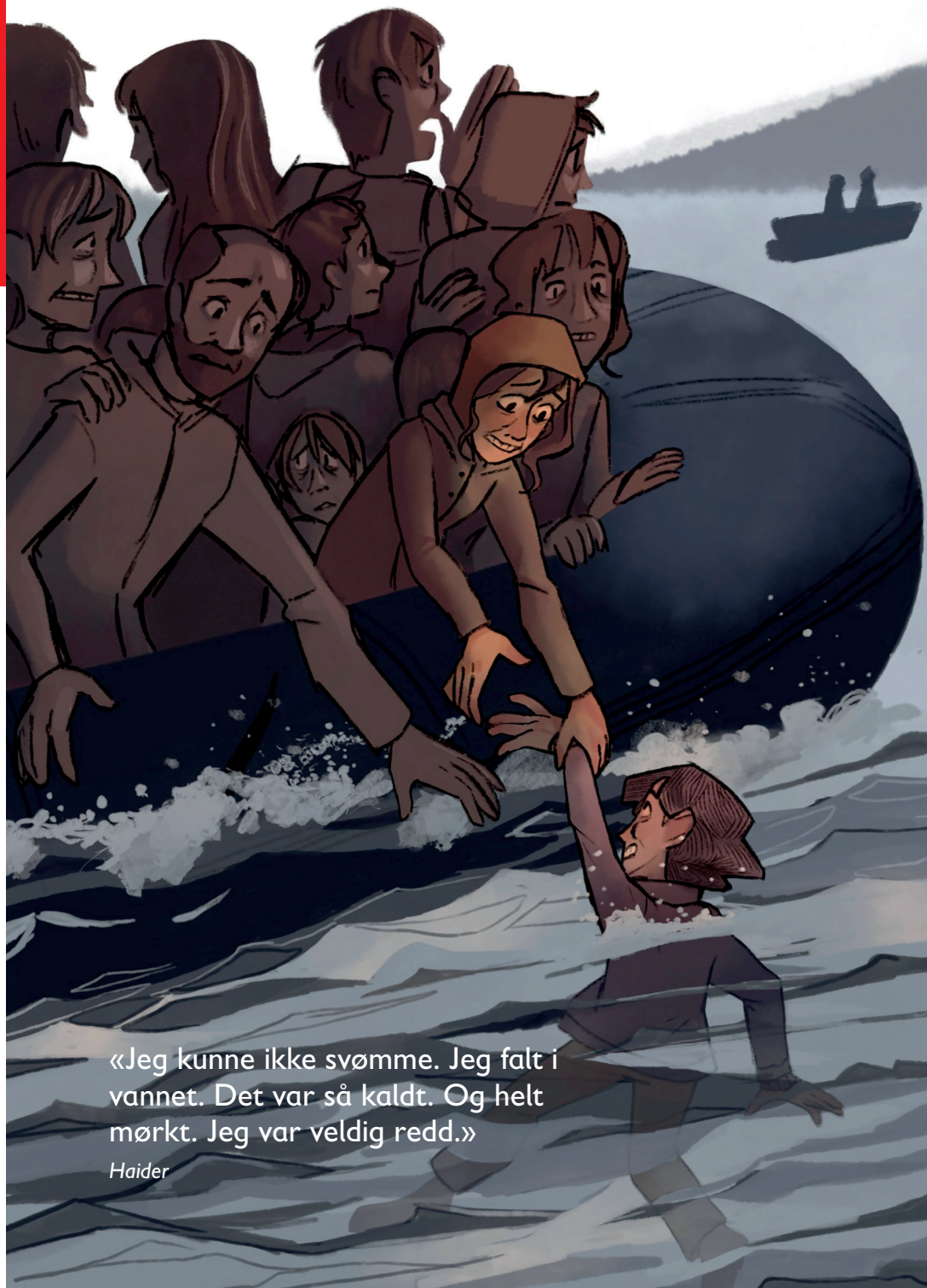
En av ungdommene forteller om et vanskelig familieforhold, at faren var narkoman og sloss med ham når han var ruset.

«Mamma og pappa ville at jeg skulle gå på skolen. Jeg ville lære. Men det var dyrt å gå på skole. Pappa var narkoman, og mamma var syk. Hun hadde astma. Jeg jobbet derfor på natten, forskjellige jobber, sånn at jeg kunne gå på skole på dagen. Jeg ble sendt i militæret. Der fortalte de

at flere av oss ville bli sendt til Syria, og at mange aldri kom tilbake. Det var mye krangling hjemme. Pappa sloss med meg når han var rusa. Jeg avtalte tid med en smugler.» (Mohammed)

Historiene til barna og ungdommene gjenspeiles i forskning på feltet, som viser at flertallet av barn som søker beskyttelse i Norge, har opplevd vold eller overgrep før de kommer til Norge. En studie av de yngste enslige asylsøkerne viser at 68 prosent av barna har opplevd tap av personer som sto dem nær, 63 prosent har vært vitne til eller selv vært utsatt for vold⁷. Videre viser en studie at halvparten av barn under 15 år som har flyktet alene, har opplevd familievold, mange av dem fortalte om svært alvorlig vold. I tillegg har mange opplevd vold på skolen.⁸

«Jeg kunne ikke svømme. Jeg falt i vannet. Det var så kaldt. Og helt mørkt. Jeg var veldig redd.»

Haider

Den lange reisen

Flukten har for mange av barna og ungdommene vi har snakket med, vært svært traumatisk. Både for de som reiser alene, og for de som reiser sammen med familien. Flere har beskrevet reisen til Europa. Hvordan de ankommer til strendene i Tyrkia med lastebil, buss eller bil.

«Hele stranden var full av mennesker. Hvor skulle vi gå?»

Noen beskriver kaotiske tilstander der de ikke aner hvor de skal henvende seg for å komme videre. Andre har «billett» og får utdelt redningsvest. De forteller om gummibåter overfylte av mennesker. Barn og voksne. Familier og enslige mindreårige. Alle har betalt store summer for å komme trygt over havet. Men det er ikke alle som kommer i land. Mange ender livet i det mørke havet.

«De som styrte båtene, bestemte hvem som fikk komme om bord. Vi hadde billett. Først gikk fire av oss søsknene og deretter mine foreldre. Da to av brødrene mine skulle gå om bord, sa de at det var fullt. At de ikke fikk komme om bord. Da sa vi at vi ville gå ut, at ikke vi heller

ville være om bord. Da ble smuglerne strenge. Sa at det var de som bestemte, at de kom til å skyte oss om vi ikke ble værende om bord. Jeg husker at mamma gråt. At vi gråt alle sammen. Underveis sa den ene smugleren at brødrene mine kom til å komme i en båt bak oss. Under overfarten ble det hull i båten. Det kom masse vann inn i båten. Jeg hadde vann nesten helt opp til halsen. Jeg klamret lillebroren min fast til brystet mitt. Alle hylte og gråt. Alle mennene hoppet ut. De svømte båten fremover. Vi, kvinnene og barna, måtte øse med hendene. De snudde båten og dro tilbake til stranda. Vi kom i land et helt annet sted og måtte kjempe oss tilbake til dit vi startet turen. Da vi kom fram dit, fant vi ikke mine to brødre. Vi har aldri sett dem etterpå. Vi aner ikke om de snudde og dro tilbake til Tyrkia, om de er i Hellas, i Europa. Eller om de druknet.» (Ines)

«Rett før vi nådde grensen, laget kapteinen hull i båten. Han var redd for at grensevaktene skulle oppdage oss. Jeg kunne ikke svømme. Jeg falt i vannet. Det var så kaldt. Og helt mørkt. Jeg var veldig redd.» (Haider)

17 år gamle Fatima flyktet alene til Norge. Fatimas mor hadde forsøkt å flykte noen år tidligere. Hun druknet i havet utenfor Libya. Fatima var derfor veldig redd da hun selv skulle reise over havet til Hellas i gummibåt. «Vi begynte å dra midt på natten. Tok minibuss til den tyrkiske grensen. Og båt over til Hellas. Jeg falt i vannet. Fikk panikk. Mamma druknet jo ... Jeg ble løftet opp av noen gutter som snakket arabisk.»

Barna og ungdommene forteller også om utrygge møter med politi og grensevakter som de selv hadde sett eller var blitt fortalt brukte vold for å stoppe mennesker på flukt.

«Smugleren hentet meg, kjørte meg til grensen til Tyrkia. Jeg ble bedt om å gå over fjellet, over grensen. Vi traff en annen gruppe på morgenen. Det var mange barn. Og noen gamle og syke. Grensesoldatene hørte barna som gråt. 60–70 personer. Grensesoldatene begynte å skyte. Jeg husker fortsatt lyden og følelsen av kulene som suste forbi hodet mitt.» (Feysal)

«Jeg gikk veldig lenge. Kanskje seks måneder til sammen. Det regnet hele tiden. Jeg var våt og hadde ingen mat. Det var så kaldt. I Bulgaria fikk vi høre at dersom politiet eller andre vakter fikk tak i oss (flyktninger), så ville vi bli jagd av hunder. Jeg var redd nesten hele tiden.» (Raza)

Feysal forteller at han samlet søppel og panteflasker for å tjene nok penger til å haike med en lastebil til Europa. «Lastebilene som kjørte over grensen, hadde containere bakpå. Vi visste at det gikk an å flykte i dem. Vi gjemte oss i skogen til det ble mørkt. Da løp vi om bord i containeren. Vi brukte kniv til å skjære oss inn. Så tapet vi hullet igjen. Vi prøvde en gang. Da ble vi stoppet. De eldste ble banket opp, jeg fikk bare kjefte.»

I 2020 lanserte Redd Barna rapporten «Protection Beyond Reach»⁹, som viser at Europas asyl- og migrasjonspolitikk på mange måter har gjort det både farligere og vanskeligere å være barn på flukt og søke asyl i Europa de siste årene. Rapporten viser blant annet at barn som prøver å flykte over Middelhavet, blir presset tilbake til utrygge situasjoner med makt, at grensevakter og politi bruker vold mot barn på grenseoverganger, og at barn, i større grad enn tidligere, blir sperret inne i leirer som ligner på fengsler eller mottak. Dette er viktig kunnskap å ta med seg i hvordan vi møter barn som har flyktet til Norge. Mottakssystemet må være rustet til å ta imot og møte barn som ofte, i enda større grad enn tidligere, bærer med seg grusomme opplevelser fra en lang og svært vanskelig flukt.

Endelig fremme i trygghet?

Mange av ungdommene sier at de føler seg trygge med en gang de har kommet fram. Endelig på plass! Denne tryggheten er en fysisk følelse. En følelse av at det verste er over. At de er i sikkerhet. At ingenting kan skade dem. «I Norge smiler til og med politiet.» Men mange sier at denne nyoppståtte følelsen kun er kortvarig. At den gradvis overtas av en følelse av usikkerhet. Av usikkerhet. Og av utrygghet.

For flere var det første møtet med mottakssystemet skummelt.

«Jeg ble kjørt til Oslo og satt av utenfor politistasjonen. Jeg gråt hele tiden. Jeg var så sliten. Jeg ble vekket av en verge. Han ble med meg inn i intervjuet. Jeg sovnet på benken etter intervjuet. Jeg var så sliten. Så dro vi til Råde. Der var det helt forferdelig. Da jeg kom inn, fikk jeg en svart søppelsekk med dyne og tannbørste. De viste meg hvordan jeg skulle bruke tannbørsten. Det er veldig dumt at de antar at vi ikke kan noen ting ...» (Amina)

«Så ble jeg intervjuet en gang til. Like lenge. Av UDI. Jeg husker at da

jeg kom til mottaket, følte det som et fengsel. Det hadde høye gjerder for at vi ikke skulle rømme. Med piggtråd. Det var langt til butikken. Lite folk. Det var ikke et godt sted for barn. Jeg gikk på skole inne i mottaket. Når det var friminutt, fikk vi bare leke rundt mottaket, med gjerder rundt.» (Haider)

Barna og ungdommene forteller om mange ulike typer mottak, og om mange ulike hjem. Noen syntes det var best å bo sammen med andre, mens andre syntes det var vanskelig å bo så tett på andre mennesker. De fysiske forholdene var imidlertid ikke så viktige for tryggheten. Det viktigste var en opplevelse av å være trygg der man var, og at det varierte fra person til person.

«Mottakene er av og til fine. Av og til ser de ut som et fengsel. Noen har gitter, som på film. For at vi ikke skal rømme. Men jeg bryr meg egentlig ikke om det.»

«Snakk med oss!»

Vi har fått et lite innblikk i hva barna og ungdommene har med seg av historier når de kommer til Norge. Hva de bærer med seg. Felles for alle barna og ungdommene vi har snakket med, er et ønske om å bli sett og bli snakket med. Om å bli tatt på alvor. Om å bli lyttet til, respektert og forstått.

Haider er gutten som falt i vannet mellom Tyrkia og Hellas. Som ble hjulpet i land av en tilfeldig voksen. Han flyktet uten sine foreldre, men sammen med to brødre. Han sier at de som jobber på mottaket, må ønske barna velkommen. «De som jobber på mottaket, må være snille. De må snakke med barna. Og de må smile. Med øynene, ikke bare med munnen. Å bry seg og være snill kan man gjøre uten å snakke språket. Barn skjønner det.»

Fatima snakker om at det er viktig at de voksne viser barna kjærlighet, og at barna får en følelse av at de voksne liker dem.

«De må sette seg på huk, liksom komme nærmere barnet. Kroppsspråket er viktig, barn gjennomskuer deg med en gang hvis du ikke mener det.»

«De må ikke kjeft. Høye, strenge stemmer er skummelt for barn. De har opplevd nok skumle ting.» (Haider)

Flere av barna og ungdommene vi har snakket med, påpeker at ingen snakket med dem om det som faktisk betydde noe. Ingen spurte om hvordan de hadde det. Noen sier at de spurte, men ikke gjorde noe med svaret.

«De spurte om jeg sov godt om natten. Jeg svarte at jeg ikke sov bra. De gjorde ingenting for å hjelpe meg med det. Hvorfor spurte de da?» (Amin)

«Etter hvert sov jeg dårlig. Isolerte meg. Det var ingen som snakket med oss. Ingen som lurte på historien vår. Hvis vi klagde over manglende søvn, kanskje på grunn av vonde minner, vi fikk bare sovemedisiner.» (Fatima)

Barn som har opplevd vanskelige ting, trenger mulighet til å snakke om det. Men det er ikke alltid så lett å vite når det er best å snakke om det. Og kanskje har de glemt at noen faktisk har spurt om det. Derfor må voksne aldri slutte å spørre. De

«Å bry seg og være snill kan man gjøre uten å snakke språket. Barn skjønner det.»

Haider

må spørre flere ganger og så faktisk lytte til barna når de prater. Hva ligger mellom linjene? Er en natts dårlig søvn kun dårlig søvn? Eller er det gjentatte mareritt? Seksuelle overgrep? Fysiske smerter? Voksne må spørre hvordan barna har det, og de må lytte til svaret.

Noen av ungdommene etterlyste fagpersoner de kunne snakke med. Psykologer, leger eller annet helsepersonell. Mens andre sa at det viktigste ikke var hvilken utdannelse vedkommende hadde, men at personen ville høre på dem. Felles for mange var et ønske om at samtalen skulle gjennomføres systematisk, og ikke tilfeldig.

Dette kommer også fram i en Fafo-rapport fra 2018, der det ble tydelig at en stor andel av beboerne på mottak for enslige mindreårige asylsøkere føler seg utrygge og har betydelige psykiske problemer. De fant også ut at langt fra alle som har behov for det, får oppfølging av psykolog¹⁰.

Feysal sier at han tror det er viktig at de som jobber på asylmottakene, kan mye om barn. «De kan forstå, liksom. Hvorfor jeg oppførte meg dumt da jeg bodde der. At det var fordi jeg ikke hadde det bra. At man reagerer dårlig når man har det dårlig.» Han er opprørt. Sier at de ansatte burde forstått. Burde sagt hva de observerte, og trygget ham på at det var normalt å ha det sånn.

«Jeg trodde jeg var gal. At de skulle sperre meg inne på galesykehus.»

Feysal turte ikke å fortelle noen om hvordan han hadde det. Om kaoset han følte inni seg. Han sier at de fleste som bor på asylmottak, ikke vet hva taushetsplikt er. At man ikke tør å snakke med noen fordi man ikke vet hva som skjer hvis man forteller. «Jeg trodde ikke at de ville tro på meg. Jeg fant på noe annet.» Han sier også at taushetsplikten er viktig. «Vi tør ikke å snakke med noen fordi man er så redd for at det skal gå ut over saken din. Det må de si i informasjonen til alle barna og til alle familiene. Kanskje glemmer vi det, så de må si det hver gang. Vi tror klaging ikke er bra for saken din. Derfor sier vi ikke noe.»

PSYKOLOGSPESIALIST
HEIDI WITTRUP DJUP

Det gjør sterkt inntrykk på meg både som psykolog, mor og medmenneske å lese hva ungdommene forteller om sin situasjon. Samtidig er det dessverre ikke overraskende. Det er kjent fra både forskning og klinisk erfaring at ungdommene lengter etter en å betro seg til, en som de kan snakke med om det som er viktig for dem selv, og en som de virkelig kan kjenne omsorg og tilhørighet hos. Det er både sårt og demotiverende for dem at dette mangler.

De trenger noen som viser dem omtanke, men de trenger også noen som hjelper dem å skape en forbindelse til et hverdagsliv som kan fylles med meningsfullt innhold, rutiner, sosial tilhørighet og mestring. Det er et helt forståelig og allment behov for oss alle, men er kanskje spesielt viktig for gruppen det her er snakk om. Mange av dem bærer på mye sorg og savn etter alt de har forlatt, og alt de har mistet. Noen har erfart store belastninger og traumatiserende hendelser både før og under flukten.

Nå befinner de seg i en ukjent situasjon på mottak i et fremmed land. Det er klart de trenger tid og ro slik at de kan oppleve trygghet i nye relasjoner, korrigerende erfaringer og en hverdag som gir dem et fellesskap og retning for livet videre. Fravær av stabile og trygge voksenrelasjoner utgjør for mange en merbelastning, og sett i sammenheng med gjentatte flyttinger blir resultatet ofte at den unge blir fortvilet, motløs og overlatt til seg selv. Når de ikke får hjelp til å navigere i livet eller støtte i det som er vondt og vanskelig, øker risikoen for psykiske helseplager, tilbaketrekning, selvdestruktivitet og utenforskap. Ikke minst beskriver enkelte hvordan de opplever at systemet rundt dem svikter dem fordi systemet i seg selv fører til ytterligere påkjenninger i et allerede hardt prøvet ungdomsliv.

Det er nedslående og trist både for de mange hardtarbeidende og omsorgsfulle menneskene som arbeider for å ivareta og styrke disse ungdommenes rettigheter, og ikke minst for ungdommene selv.

«Vi vet ikke at vi kan si nei»

I våre samtaler med barna og ungdommene som har deltatt i dette prosjektet, har vi tatt opp temaet kropp og seksualitet. Flere av ungdommene blir engasjert når de kommer inn på temaet. Noen forteller at de har bodd på et asylmottak der de fikk undervisning om disse temaene flere ganger. Andre sier at det ble snakket om, men ikke systematisk eller over tid. Flere uttrykker et ønske om at undervisning om kropp og seksualitet må være et tilbud for alle, og at alle de ansatte må være til stede når det snakkes om. «De ansatte må høre på. Sånn at de også lærer om lovene.» Mange uttrykker frustrasjon over det store kulturelle spriket.

I retningslinjene fra UDI er det formulert en plan for hvilke temær barn og unge skal få undervisning i. I kapittelet som omhandler kropp og seksualitet, er det en 35 siders PDF. I informasjonsplanen anbefales det at dette gjennomgås i løpet av to økter à 1,5 timer.¹¹ Gjennom denne undervisningsøkten skal de lære om kjønns mangfold og seksuell orientering, om kropp og positiv seksualitet, om puberteten, om kjønns sykdommer og om prevensjon. For

å nevne noe. Ungdommene selv etterlyser god tid og undervisning i mindre grupper, slik at de skal kunne stille oppklarende spørsmål.

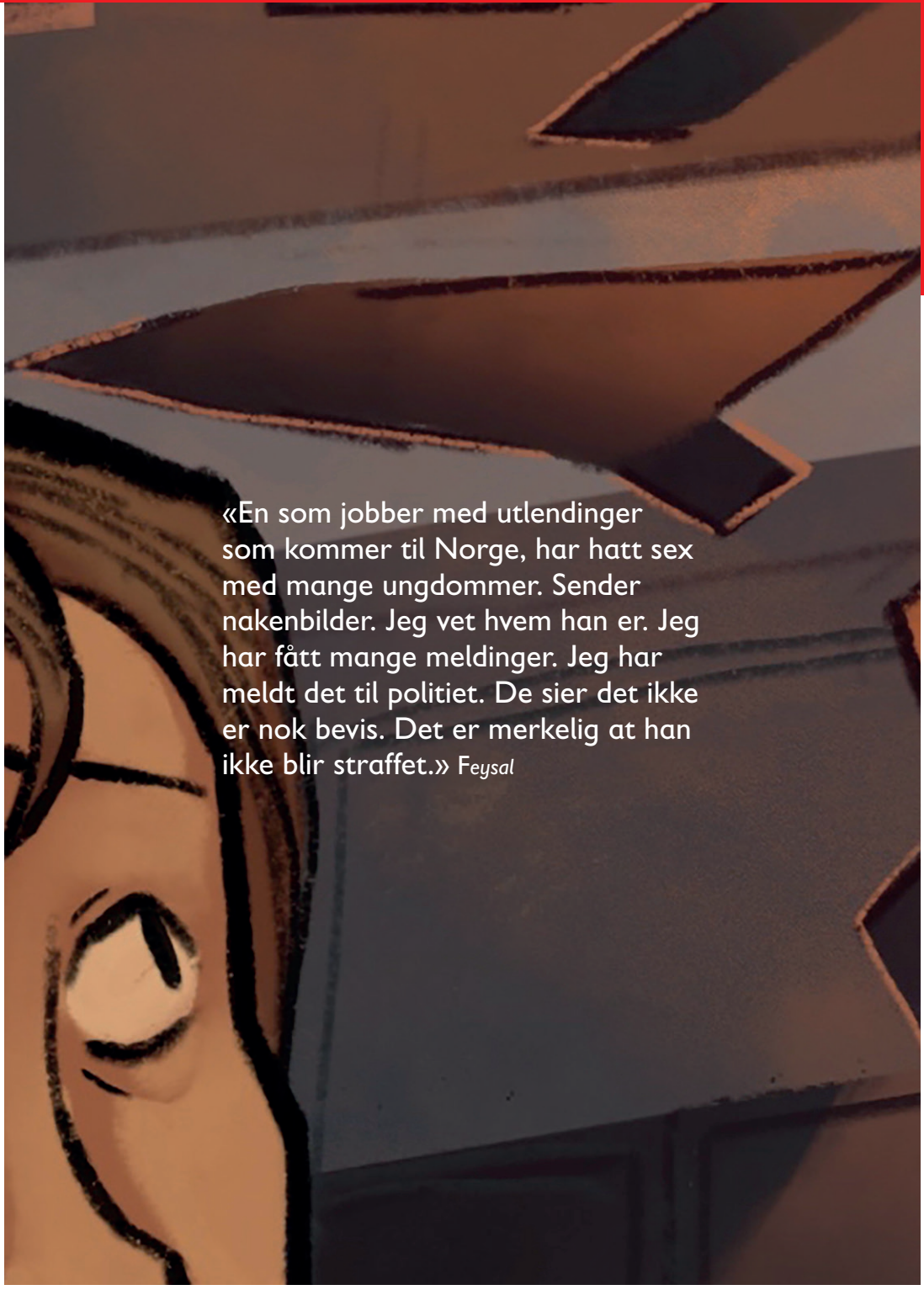
«Der jeg kommer fra, snakker vi ikke om sånt (seksualitet). Derfor er det veldig flaut når vi skal snakke om det sammen med andre. Da vil jeg ikke stille spørsmål. Selv om jeg ikke forstår. Vi må lære hva som er vanlig, og hva som er lov. Og hvorfor det er skadelig.» (Feysal).

Flere sier at det er nødvendig og nyttig å lære om egne og andres grenser, men at det må gjennomføres i trygge former. Kanskje i mindre grupper og med bedre tid.

«Det er ikke så viktig at de har utdanning og sånt. Det som er viktig, er at de bryr seg.»

Flere av barna og ungdommene vi har snakket med i dette prosjektet, har opplevd seksuelle krenkelser, og/eller kjenner til andre barn på mottak som har det.

Mohammed er en av ungdommene som har opplevd det selv, fra en med barnefaglig kompetanse. Han blir

«En som jobber med utlendinger som kommer til Norge, har hatt sex med mange ungdommer. Sender nakenbilder. Jeg vet hvem han er. Jeg har fått mange meldinger. Jeg har meldt det til politiet. De sier det ikke er nok bevis. Det er merkelig at han ikke blir straffet.» Feysal

derfor opprørt når vi snakker om viktigheten av utdanning og kompetanse. Han argumenterer for at det ikke kan settes likhetstegn mellom kompetanse og god omsorg.

«Det var en kveld jeg var ute sammen med noen venner. Da sendte en av de ansatte melding til meg på telefonen, om jeg kunne komme og treffe henne i byen. Jeg sa nei, fordi jeg var opptatt. Hun sa at det var viktig, at det ikke skulle ta så lang tid. Jeg dro dit. Hun var full og spurte meg om vi kunne gå litt rundt i byen. Hun tok meg i armen. Jeg spurte om mannen hennes. Hun blåste det bort, sa han var utenbys. Jeg sa jeg ikke ville bli med, og at jeg ville dra. Da ba hun meg om å følge henne hjem. Hun var full og ustø. Jeg sa ja. Jeg fulgte henne opp. Hun sa jeg ikke måtte gå fordi hun følte seg dårlig. Etter hvert var det så sent at ingen busser gikk. Jeg sa jeg kunne sove på sofaen. Hun sa jeg kunne få gjesterommet. Jeg la meg. Da kom hun inn. La seg oppi sengen. Var naken. Hun tok rundt meg. Jeg gikk ut i stua. Lukka døra og ba henne om å stoppe. Jeg dro tilbake til mottaket kl. 06.30 neste morgen. Neste gang jeg så henne, nektet hun å snakke med meg og ville ikke hilse eller se på meg. Etter en uke gikk jeg til politiet. Fortalte om det som skjedde. Jeg hadde mange meldinger fra henne. Det gikk veldig kort tid før de henla saken og sa at det ikke var en sak. Jeg tror ikke de engang pratet med henne. Jeg ble oppgitt. Hvorfor

trodde de ikke på meg? Jeg var redd for hva som kunne ha skjedd dersom jeg hadde hatt sex med henne eller noe. Kanskje det hadde skadet saken min. Glad jeg tenkte sånn og ikke motsatt.» (Mohammed)

«På mottaket hadde de et datarom. Der kunne vi spille og sånn. En kveld kom en mann bak meg mens jeg satt ved PC-en. Han tok meg på skuldrene og nedover armene. Sa at jeg var veldig søt. Han liksom strøk på armen og hånden min. Jeg begynte å gråte og løp derfra.» Sarah er engasjert når hun forteller. Hun vet nå at det som skjedde da, har skjedd med mange andre. «Vi vet ikke at dette er forbudt. Vi kommer fra andre land. Og hvis noe ulovlig skjer, er vi redde for å si ifra. Redde for at vi ikke får bli i Norge hvis vi sladrer.»

Sarah håper at barnefamilier og enslige voksne ikke bor på samme asylmottak. «Når familier bor sammen, har mange den samme situasjonen. De forstår hverandre, og hjelper hverandre. De enslige har en annen situasjon. De har ikke jobb. De er desperate. De kjeder seg. Som ung jente opplevde jeg at man blir et lett bytte.» Hun sier at det er viktig å forstå at de som flytter til et nytt land, ikke kjenner reglene der. Og at noen må forklare reglene til dem på et språk de forstår. Og det må gjøres flere ganger. «Jeg fortalte det ikke til mamma eller pappa. Jeg var redd for at det skulle bli vanskelig for

dem. Og hva skulle de gjort med det?» Sarah sier at det tok mange år før hun forsto, og aksepterte, at det er viktig å snakke med foreldrene sine når det har skjedd noe som er ubehagelig eller ekkelt. Eller noe ulovlig. Hun sier at det ikke er så vanlig der hun kommer fra. At man fort kan få skylden for å «ha vært med på det» dersom man utsettes for seksuelle krenkelser.

Sarah sier at det også lett kan skje krenkelser på nett eller på sosiale medier. «Vi hadde et felles oppholdsrom. Menn som var alene, kom og spurte om de kunne være kjæresten min. De la meg til på sosiale medier. De spurte om det samme på Messenger. Jeg blokkerte. Da kom han og sa til meg: «Hvorfor blokkerte du meg?»

Feysal forteller også om seksuelle krenkelser. «En som jobber med utlendinger som kommer til Norge, har hatt sex med mange ungdommer. Sender nakenbilder. Jeg vet hvem han er. Jeg har fått mange meldinger. Jeg har meldt det til politiet. De sier det ikke er nok bevis. Det er merkelig at han ikke blir straffet.»

Raza forteller at det er vanskelig å vite at man kan si nei. «Hvordan skal jeg vite at jeg kan si nei? Man må få vite at man ikke trenger å si ja til sånt. At voksne ikke kan gjøre det mot barn. Og man trenger å vite hvem man kan fortelle det til. Ingen snakket med meg om seksualitet og sånt. Hvis jeg hadde

jobbet på mottak, så hadde jeg snakket med barna om at det og det ikke er lov, og at man kan komme til meg eller til noen andre og fortelle det. Og at det da vil ta slutt.»

Kartleggingen gjort av Redd Barna i 2017¹² viste at det er store mangler i mottakssystemet med hensyn til å beskytte barn mot overgrep. Selv om mange ansatte på mottakene viser god forståelse og kunnskap om forebygging og oppfølging av vold og overgrep mot barn, svarte de aller fleste at de har hatt bekymringer om overgrep mot barn der de jobber. De siste årene har det også vært flere rettsaker som gir grunn til sterk bekymring for at barn som søker beskyttelse, er utsatt for seksuelle krenkelser og overgrep fra voksne.

«Mennesker på flukt må slippe å etablere seg flere ganger. Det er for vanskelig.» Ines

«La oss slippe å flytte så mange ganger»

Et tema som alle barna og ungdommene vi snakket med, løftet, og som de mener er viktig å sette søkelyset på for å sikre trygghet for barn i mottakssystemet, er gjentatte flyttinger fra asylmottak til asylmottak.

Raza forteller om redselen som tyngtet ham da han kom til mottaket. Hvor vanskelig det var å ikke forstå reglene. Ikke forstå språket. Han beskriver natten som verst. «Da kom alle minnene. Men jeg hadde ingen å snakke med. Ingen som forsto.» Raza bodde på mottak i 1,5 år. I løpet av den tiden flyttet han ni ganger. «Jeg har sikkert besøkt flere norske byer enn deg ...»

Ines forteller også om hvor vanskelig det var å flytte, og om det å måtte etablere seg på nytt. «Mennesker på flukt må slippe å etablere seg flere ganger. Det er for vanskelig.» Hun har to yngre søsken med kroniske sykdommer. De er særlig sårbare siden de ikke har språk som gjør at de kan uttrykke seg. De kan ikke si noe om hvordan de har det, eller hva de trenger. De trenger stabilitet. «Vi bodde på fire ulike mottak. Det er ikke stabilt.» Hun

understreker at stedene de flyttet til, var fine hver gang. Men at det ikke var det som var problemet. Det vanskelige var å starte på nytt på hvert sted.

Da Jamina og familien kom til Norge, bodde de først i Råde. Der ble de innlosjert i telt. Så flyttet de videre til et hotell. I en annen by. Så til campinghytter i en ny kommune. «Vi måtte flytte etter tre dager. Da skulle de gjøre hyttene klare for sommerturistene.» Fra campinghyttene flyttet de videre til en enebolig. Der fikk de bo i to uker før de måtte flytte igjen. Denne gangen innad i samme kommune. I denne kommunen på Vestlandet fikk de bo i over et år. «Akkurat da jeg begynte i 8. klasse, måtte vi flytte igjen. Jeg hadde endelig fått venner.»

Ved flyttinger brytes relasjoner med venner, lærere, mottaksansatte og fritidsklubber. Når barna kommer til et helt nytt sted, kan det ta lang tid før de bygger opp tillit til personer de føler at de kan stole på.

Når barna kommer til et helt nytt sted, kan det ta lang tid før de bygger opp tillit til personer de føler at de kan stole på.

Redd Barnas kartlegging fra 2017¹³ viser også at flytting og uviss botid i kommunen også er en viktig årsak til at for eksempel barnevernet kan nøle med å sette i gang tiltak, fordi de vet at det sannsynligvis ikke er de som skal følge opp barna videre. Dette fører til at viktig informasjon om barnets beskyttelse kan gå tapt.

UDI har lagt om mottakssystemet det siste året.¹⁴ De har etablert såkalte basismottak som har kontrakter på inntil ti år. Dette vil kunne bidra til noe færre flyttinger fremover. UDI har i senere tid flyttet barnefamilier på sommeren, for at barna skal kunne starte på ny skole i august og ikke midt i skoleåret.

«Vi måtte flytte etter tre dager. Da skulle de gjøre hyttene klare for sommerturistene.» *Jamina*

«Vi vil gå på skole»

For barn og unge er skolen ofte den viktigste trygghetsarenaen etter hjemmet. Å gå på skolen betyr mer enn å lære å lese, skrive og regne. Her kan de skape vennskap, lære språket, og lære nye ferdigheter og få tilhørighet til et nytt lokalsamfunn. På skolen kan de møte trygge voksenpersoner de kan få tillit til. Og de kan lære om å ta vare på seg selv, om kropp og helse. Skolen er også en viktig arena for å lære om rettighetene sine og hvordan menneskene kan leve i fred med hverandre. Utdannelse gir kunnskap, beskyttelse og et viktig håp for fremtiden.

Alle barna og ungdommene vi snakket med, løftet at å gå på skole var viktig for dem og for at de skulle oppleve tilhørighet og trygghet. På skolen kan de få et pusterom og mulighet til å tenke på andre ting. Barna sa de ønsket å gå på skole med andre barn og ungdommer, men flere hadde opplevd å måtte gå i egen innføringsklasse eller på voksenopplæring, noe de ikke likte.

«Jeg vil gå på skole sammen med de andre. Men siden de har bestemt at jeg er 18 år, ikke 17 år, fikk jeg tilbud om å gå på voksenopplæringen

sammen med mamma og pappa. Det vil jeg ikke.»

Feysal hadde hørt om den norske skolen allerede på grensen til Tyrkia. «De sa at skolen i Norge var bra for barn. Jeg ville lære mer. Derfor ville jeg til Norge.» Feysal gikk på skole hjemme også. Han likte å lære nye ting.

Farooq kom til Norge sammen med familien sin. Da han begynte på skolen, var han den eneste eleven med utenlandsk opprinnelse. Han ble tatt godt imot. Han ble inkludert og integrert i vennegjengen og i nærmiljøet. Men etter litt under ett år måtte de flytte videre. Mottaket skulle stenge. Han gikk på ny skole, i en ny kommune. Denne gangen tok det litt over ett år før de måtte flytte igjen. Da skulle mottaket legges ned. De som jobbet på mottaket, forsikret Farooq om at han hadde skoleplass i den nye kommunen. «De skulle stenge. De sa jeg hadde plass. Det stemte ikke. Da måtte jeg begynne i innføringsklasse.»

Ines forteller noe som ligner. «Før vi dro fra Haugesund, lovet de oss at vi skulle få begynne på videregående

Alle barn har rett til utdanning som gir dem mulighet for utvikling.

Barnekonvensjonen art. 28 og 29

Utdannelse gir kunnskap, beskyttelse og et viktig håp for fremtiden.

skole i Bergen. Men da vi kom til Bergen, sa de at vi ikke fikk lov, fordi det var tre måneder for sent ... Jeg måtte begynne på voksenopplæring. Der trivdes jeg ikke. Jeg gikk der ett år. Jeg var 17. Måtte være der sammen med de voksne. Da lærer man ikke. Når man ikke trives. Da går tankene andre steder.»

«Vi måtte gå på skole fem dager i uken. Noen mottak hadde aktiviteter, andre hadde ikke. De mottakene med aktiviteter var de beste. Da fikk jeg andre ting å tenke på. Hvis vi er glade – da vil vi gå på skolen.» (Raza)

«Jeg droppa raskt ut av skolen. Begynte å tjene penger. Angret veldig fort. Begynte på skole igjen. Jeg skjønnte ikke systemet. Visste ikke konsekvensen. Dere har et veldig vanskelig system i Norge.» (Fatima)

«Storebror var sint på mamma og pappa. Han ville ikke begynne på skolen. Satt masse på rommet sitt. Da ble han mye sintere. Men ingen spurte etter ham. Han fikk ikke tilbud om skole.» (Jamina)

«Hvem er jeg hvis jeg ikke kan være meg?»

To av ungdommene vi snakket med, hadde fått avslag på søknaden om opphold. En av dem har valgt å leve i skjul. Den andre har en norsk familie han bor hos. Når man lever i skjul, ekskluderes man fra samfunnet og står helt utenfor fellesskapet. For barn og unge vet vi at tilhørighet og omsorg er viktige faktorer for å føle trygghet. Når disse grunnleggende rettighetene faller bort, rammes vedkommende av en følelse av håpløshet og avmakt.

«Etter hvert fikk jeg avslag. Og nytt avslag. Og nytt avslag. Nå har jeg fått endelig avslag. Hvilket liv skal jeg leve nå? Jeg kan ikke reise tilbake til Irak. Da dreper de meg. Jeg kan ikke treffe nye venner. Hva skal jeg si? Vil de like meg hvis de vet at jeg ikke har opphold? Jeg har ingen penger. Hvis noen spør meg om å bli med ut og spise, eller gå på kino, så må jeg si nei. Hva annet skal jeg si? Jeg har ikke penger til å gå på kino. Jeg vil bli forelsket. Ta med en jente ut og spise mat. Men jeg kan ikke. Jeg kan ikke reise. Tør ikke vise meg andre steder.» (Amin)

«Alle mennesker trenger noe å gjøre. Noe å finne mening i. Jeg har ingenting.» (Amin)

Ines fikk også flere avslag før familien fikk opphold. Hun beskriver uvissheten som veldig vanskelig. «Når får vi svar?! Når vet vi?! Det er så slitsomt å ikke vite. Å ikke forstå hva som skjer videre. De kunne hjulpet oss å sette ord på uvissheten. «Vi skjønner at det sikkert er vanskelig for dere å ikke vite ...» Men de sa aldri noe sånt. Bare at vi sikkert fikk svar snart.»

Haider er 17 år. Han var 12 år da han kom til Norge. Han har fått så mange avslag at han nå ikke husker antallet. Han gruer seg til han blir 18 år. «Hva skjer da? Kommer de og kaster meg ut? Kanskje kommer de midt på natten?» Haider sier han hele tiden tenker på hva som kan skje med ham. Han er motløs og har ingen fremtidstro. Han klarer ikke å konsentrere seg, spiser og sover dårlig. Føler seg sliten hele tiden. Han har lyst til å bli tannlege, men har mistet troen på at det kan gå.

«Jeg har fått avslag tre ganger. Jeg begynte med selvsykdom da jeg ventet. Hadde mange tanker. Måtte skaffe privat advokat som hjalp meg. Det var veldig dyrt. Jeg vet ikke hva jeg hadde gjort hvis det ikke hadde hjulpet.» (Mohammed)

«Alle mennesker trenger noe å gjøre. Noe å finne mening i. Jeg har ingenting.» Amin

Oppsummering og anbefalinger

Det kommer fram at barna og ungdommenes bakgrunn, den usikre situasjonen de befinner seg i i kraft av å være asylsøker og mangel på trygge voksenpersoner å snakke med, gjør dem ekstra utsatt for utnyttelse og overgrep.

Samtidig kommer det tydelig fram at for at barn og unge på asylmottak skal føle seg trygge, holder det ikke at de fysisk sett er beskyttet fra vold og overgrep. Barnas og ungdommenes opplevelse av trygghet henger også tett sammen med deres psykiske helse, vonde tanker og traumer fra opplevelser de har hatt i hjemlandet eller under flukten, savn etter familiemedlemmer de har mistet eller kommet bort fra, og frykt for å ikke få bli i Norge. Dette gjelder både enslige mindre-

årige asylsøkere og barn med familie. Alle vi har snakket med, ønsker noen å betro seg til. Noen som vil lytte til deres historie når de føler seg klar for å fortelle. De ønsker å bli sett for den de er. De ønsker å høre til i et fellesskap. De ønsker en forutsigbar hverdag, og de ønsker omsorg.

Alle vi har snakket med, ønsker noen å betro seg til. Noen som vil lytte til deres historie når de føler seg klar for å fortelle.

RÅD FRA BARN OG UNGE

- 1. En god velkomst betyr mye** – selv om vi ikke snakker språket, skjønner vi det når du smiler med hele kroppen.
- 2. Slutt aldri å spørre og lytte** – selv om det tar tid før vi greier å svare.
- 3. Si at dere forstår at vi har det vanskelig** – vi trenger å høre det.
- 4. Forklar oss hvordan systemene deres fungerer** – vi kan ingenting om det. Det holder ikke å forklare det én gang.
- 5. Snakk med oss om regler og lover** – vi har andre regler der vi kommer fra. Kanskje er det ikke så lett å skjønne med en gang, så forklar det gjerne flere ganger.
- 6. Snakk med oss om kroppen og om seksualitet og grenser** – vi trenger å lære at vi har lov til å si nei, og vi vil lære om alt det som er positivt med kroppen. Det er vanskelig å spørre om det vi lurte på, når vi er mange samlet. Det er lettere når vi er i mindre grupper og har god tid.
- 7. Vis at dere bryr dere om oss** – vi trenger å forstå at dere vil oss vel. Vi har mistet så mye allerede.
- 8. Gi oss et sted å høre til** – det er vanskelig å flytte så mange ganger.
- 9. La oss gå på skole sammen med andre barn og ungdommer** – vi vil ikke gå på skole sammen med våre foreldre.
- 10. Barn i familie bør bo på mottak sammen med andre barnefamilier** – ikke sammen med voksne som ikke har barn.
- 11. Gi oss andre ting å tenke på** – vi vil spille fotball, leke, synge og danse. Da får vi fri fra alle de vonde tankene.

Referanser

- 1) Flyktningehjelpen (2021) Flyktningeregnskapet. Hentet fra: <https://www.flyktninghjelpen.no/shorthand/fr/82.4-millioner-mennesker-paa-flukt-i-pandemiens-aar/index.html>
- 2) Redd Barna (2017) Kartlegging av rammene for barns beskyttelse på asylmottak. Rapport.
- 3) Barnevernloven (1992) Lov om barneverntjenester. LOV-2021-06-18-127 fra 01.07.2021. Lovdata. https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1992-07-17-100#KA-PITTEL_6
- 4) Forskrift om omsorgen for enslige mindreårige som bor i asylmottak (2021). Forskrift om omsorgen for enslige mindreårige som bor i asylmottak. (FOR-2021-05-12-1520). Lovdata. <https://lovdata.no/dokument/SF/forskrift/2021-05-12-1520>
- 5) Styringsdokument for PUMA
- 6) E-post fra UDI 12. november 2021
- 7) Jensen, T.K., Fjermestad, K., Granly, L. & Wilhelmsen, N. (2013). Stressful Life Experiences and Mental Health Problems among Unaccompanied Asylumseeking Children. *Clinical Child Psychology and Psychiatry*. DOI:10.1177/1359104513499356
- 8) Skårdalsmo og Jensen: Unaccompanied refugee minors' early life narratives of physical abuse from caregivers and teachers in their home countries. *Child Abuse and Neglect*, 23. august 2015, DOI: 10.1016/j.chiabu.2015.08.003., og artikkel tilgjengelig; <https://forskning.no/barn-og-ungdom-krig-og-fred-nasjonalt-kunnskapscenter-om-vold-og-traumatisk-stress-nkvtvs/enslige-flyktning-barn-sterkt-preget-av-familievold/472180>
- 9) Redd Barna (2020) Protection Beyond Reach: State of play of refugee and migrant children's rights in Europe
- 10) Sønsterudbråten, Tyldum og Raundalen 2018:5: *Et trygt sted å vente. Omsorgspraksiser på asylmottak for enslige mindreårige*. Fafo
- 11) Utlendingsdirektoratet. Veilederen «Ung i Norge». Informasjonsprogram for barn og unge i mottak. Hentet 17. november 2021 fra: <https://www.udi.no/globalassets/global/asylmottak/ung-i-norge/ung-i-norge-modul-6.pdf>
- 12) Redd Barna (2017) Kartlegging av rammene for barns beskyttelse på asylmottak. Rapport.
- 13) Redd Barna (2017) Kartlegging av rammene for barns beskyttelse på asylmottak. Rapport.
- 14) Utlendingsdirektoratet (2021, 28. juni) *Rutiner for enslige mindreårige asylsøkeres ankomst til, og flytting mellom og fra mottak* (UDI 2011-014V1). Hentet fra: https://www.udiregelverk.no/rettskilder/udi-retningslinjer/udi-2011-014/udi-2011-014v1/#4.4._Rutinemessige_oppgaver_ved_

«Etter hvert fikk jeg avslag. Og nytt avslag. Og nytt avslag. Nå har jeg fått endelig avslag. Hvilket liv skal jeg leve nå? Jeg kan ikke reise tilbake til Irak. Da dreper de meg.» Amin

BARNEKONVENSJONEN I KORTVERSJON

– omskrevet for barn av Redd Barna

1 og 2 Gjelder alle barn under 18 år

Alle mennesker under 18 år regnes som barn. Alle barn har de samme rettighetene.

3 Til barnets beste

Alle tiltak som angår barn, skal ta hensyn til barnets beste.

4 Statens ansvar

Staten har ansvaret for at alle barn får sine rettigheter oppfylt.

5 og 18 Foreldreansvaret

Foreldrene har hovedansvaret for å oppdra barn.

6 Rett til liv

Alle barn har rett til å vokse opp.

7 og 8 Identitet

Alle barn har rett til et navn og en nasjonalitet, og de har rett til å beholde disse.

9 Holde familien sammen

Ingen barn skal skilles fra foreldrene sine mot sin vilje hvis det ikke er til barnets beste.

10 og 22 Førre familier sammen

Alle flyktningbarn skal gis beskyttelse, humanitær hjelp og hjelp til å komme sammen med familien sin igjen.

11 Ulovlig bortføring og tilbakehold

Ingen barn skal tas ulovlig ut av et land eller hindres fra å reise tilbake.

12 Å si sin mening

Alle barn har rett til å si sin mening og til å bli hørt i saker som angår dem.

13 og 17 Få og gi informasjon, massemedier

Alle barn har rett til å søke etter, motta og gi informasjon. Staten skal beskytte barn mot skadelig informasjon.

14 og 15 Frihet til å tenke, tro og delta

Alle barn har rett til å tenke og tro på det de selv ønsker. Barn har rett til å delta i organisasjoner.

16 Privatliv

Alle barn har rett til privatliv.

19 Beskyttelse mot misbruk

Staten skal beskytte alle barn mot fysisk eller psykisk mishandling, forsømmelse eller utnytting fra foreldre og andre omsorgspersoner.

20 Barn uten familie

Alle barn uten familie har rett til beskyttelse og omsorg.

21 Adopsjon

Adopsjon av barn skal foregå slik loven bestemmer, og være til barnets beste.

23 Funksjonshemmede barn

Alle barn med funksjonshemninger har rett til et godt liv, og de har krav på spesiell støtte.

24 Helse

Alle syke barn har rett til den beste medisinske behandling staten kan gi.

25 Barn under offentlig omsorg

Alle barn på sykehus, barnehjem og andre institusjoner har krav på at det følges nøye med på hvordan de har det.

26 Sosialtjenester

Foreldre skal gi barn økonomisk trygghet, og staten skal hjelpe foreldrene med dette når dette er nødvendig.

27 Levestandard

Alle barn har rett til god nok levestandard slik at de har det de trenger for å leve og for å ha en meningsfylt hverdag.

28 og 29 Utdanning

Alle barn har rett til utdanning som gir dem mulighet for utvikling.

30 Minoriteter og urbefolkning

Alle minoritetsbarn har rett til å snakke sitt eget språk, ha sin egen kultur og sin egen tro.

31 Lek og fritid

Alle barn har rett til hvile, fritid og lek.

32 Barnearbeid

Alle barn skal beskyttes mot økonomisk utbytting. Arbeid skal ikke svekke muligheten til å gå på skole eller utvikle seg.

33 Narkotika og rus

Alle barn skal beskyttes mot ulovlig bruk, salg og produksjon av narkotiske stoffer.

34, 35 og 36 Utnytting

Alle barn skal beskyttes mot alle former for utbytting (for eksempel seksuelt misbruk, bortføring og salg).

37 Fengsel og tortur

Alle barn skal beskyttes mot tortur og umenneskelig behandling.

38 Barn i krig

Alle barn under 15 år skal beskyttes mot å bli vervet som soldater eller å delta i krig. I noen land er aldersgrensen 18 år.

39 Hjelp til å få det bra igjen

Alle barn som er blitt misbrukt, utnyttet eller forsømt, skal få hjelp til å få det bra igjen.

40 Beskyttelse ved lovbrudd

Alle barn som er anklaget eller dømt for lovbrudd, har rett til en behandling som sikrer deres verdighet og fremmer deres respekt for menneskerettighetene.

41 Når andre lover er bedre

Barnekonvensjonen gjelder ikke hvis andre nasjonale eller internasjonale lover sikrer barnet på en bedre måte.

42 Få vite om barns rettigheter

Staten skal sørge for at barn og voksne blir kjent med Barnekonvensjonen.

Hva trenger barn og unge for å føle trygghet mens de bor på asylmottak i Norge?

Vi har snakket med mange barn og unge som har vært på flukt og søker beskyttelse i Norge. De har noen anbefalinger til oss. Vi ønsker at alle som jobber med barn, på system- eller individnivå, skal kunne bruke denne rapporten for å sikre at barns rett til trygghet blir ivaretatt, også mens de bor på asylmottak.

reddbarna.no

